

LA PRESENCIA I L'ABSÈNCIA. XAVIER ARENÓS

26 gener – 7 maig 2017

Arc voltaic, 2016. Xavier Arenós

Col.labora:

LA PRESENCIA I L'ABSÈNCIA. XAVIER ARENÓS

26 de gener – 7 de maig, 2017

Galeria 6. IVAM, Centre Julio González

Un projecte de l'artista Xavier Arenós per a l'IVAM

L'exposició **LA PRESENCIA I L'ABSÈNCIA**, realitzada ex profeso per a la Galeria 6 de l'IVAM per l'artista **Xavier Arenós**, indaga en las ruïnes físiques i psíquiques de dos esdeveniments que va tenir lloc en la ciutat de València quan va ser capital de la Segona República durant la guerra civil espanyola des de novembre del 1936 fins a l'octubre del 1937: **l'Institut per a Obrers** i el **Pavelló Espanyol per a l'Exposició Internacional de París**.

A través de 7 obres y mitjançant l'ús de **diferents tècniques com la fotografia, el vídeo, el dibuix i l'escultura**, Xavier Arenós pretén indagar en aquests dos escenaris, dos "llocs de la memòria" que després de ser traumàticament clausurats pel franquisme constaten com allò que va ser reprimit o va quedar inconclús perviu entre nosaltres com un fantasma que retorna una vegada i una altra amb noves forces. Pren el títol prestat d'un llibre homònim de Henri Lefebvre que tracta sobre la representació i les seues diferents problemàtiques.

L'exposició, que es concep expressament per a la galeria 6 de l'IVAM dins de la línia *L'IVAM produeix*, aprofita la distribució d'aquest espai per a **dedicar la primera planta (G.6.1.) al Pavelló Espanyol i la segona (G.6.2.) a l'Institut per a Obrers**, amb **l'escala com a punt d'unió i de relació** entre aquests dos espais que simbolitzen el desborde utòpic que es va viure en aquella època.

Galeria 6. Primera planta

El **Pavelló Espanyol de la República**, de 1937, a més de ser una fita arquitectònica moderna, dissenyada per **Josep Lluís Sert** i **Luis Lacasa** va ser pensat com a obra total i caixa de ressonància internacional antifeixista. L'artista valencià **Josep Renau**, en aquell moment Director General de Belles Arts, es va ocupar de la logística, del seu contingut i de cursar les invitacions a artistes de renom.

En l'exterior del pavelló es va situar l'escultura d'**Alberto Sánchez** *El Poble espanyol té un camí que condueix a una estrella*; la *Montserrat* de **Julio González**, i dos escultures de **Picasso**, *Dama oferent* i *Cap de dona*. En entrar, en un àrea porticada s'exhibia el *Guernica* i, al davant, la *Font de Mercuri* de **Calder**.

Xavier Arenós pren aquest Pavelló Espanyol com a tema per a concebre quatre de les obres que conformen aquesta mostra:

Promenade (et promesse), 2016

És un díptic fotogràfic que mostra una maqueta tallada en fusta de *El poble espanyol té un camçi que condueix a una estrela* dipositada horitzontalment i embolicada amb un *foam* que la protegeix delicadament, com si fóra un sudari. De fet, el díptic constata l'estat 'mortuori' en el qual es troba –i es va trobar– aquell prometedor esdevenir socialitzant somiat per l'escultor Alberto Sánchez, el seu autor.

Tensegritat roja i blanca, 2016

Està composta per tres columnes idèntiques a les quals suportaven el Pavelló Espanyol, però amb la particularitat de romandre suspeses en l'aire mitjançant cables tensionats, de manera que l'encreuament de les formes resultants i el contrast dels colors recorden a les composicions constructivistes.

Tensegritat roja i blanca, 2016. Xavier Arenós

Els colors roig i blanc també es poden associar a la tensió i al conflicte. El Lissitzky en el seu cartell propagandístic *Colpegeu als blancs amb el tascó roig!*, de 1919, utilitza aquests colors com a símbol de la lluita de l'Exèrcit roig contra l'Exèrcit blanc, –representat per conservadors i monàrquics–, un enfrontament anàleg al que vivim en la guerra civil espanyola.

Peanya per a tres banderes, 2016

El Pavelló es va construir sobre un terreny irregular i en pendent que va haver de tenir-se en compte a l'hora d'instal·lar tres mastelers perquè onejaren les banderes republicana, catalana i basca. Per a suportar la fricció del vent, per la seua elevada altura, es va idear un encofrat de ciment que ancorara els pals sota terra.

Peanya per a tres banderes, 2016. Xavier Arenós

Peanya per a tres banderes d'aquest cubiculum a escala real però ha tingut en compte la inclinació del terreny. Amb aquest fet es vol destacar, d'una banda, la semblança de l'encofrat amb una tomba o sarcòfag, evidenciant que, fins i tot en la més lloable i justa de les lluites, les banderes imposen l'obediència i el acatament de la sobirania nacional per sobre de la personal, i per un altre, la sensació de descentrament i de pèrdua d'equilibri.

Trama i ordit, 2016

És una composició de 24 dibuixos realitzats amb la tècnica del *frottage* sobre el seient d'una cadira de l'època. Les petjades que queden del fregat d'un llapis sobre el paper podrien interpretar-se com una metàfora de la memòria absent dels exiliats i de la violència que sobre els seus cossos –en permanent estat d'espera– va exercir l'oblit.

Entre les icòniques fotografies del Pavelló Espanyol hi ha una que mostra el pati totalment buit amb dues files de 24 cadires mirant l'escenari. És molt probable

que en aquelles mateixes cadires –perfectament alineades– s'hagueren assegut alguns dels principals actors vinculats amb el Pavelló. El buit i l'atmosfera de la imatge resulta inquietant i premonitòria perquè sembla anunciar la derrota i la solitud de l'exili.

Trama i ordit, 2016. Xavier Arenós

Galeria 6. Segona planta

L'Institut Obrer, construït a València de forma pionera, va ser considerat un paradigma de la innovació pedagògica i promotor de l'emancipació obrera mitjançant l'aprenentatge. Va ser creat a partir de la signatura, al novembre de 1936, del Decret de creació dels Instituts Obrers de Segon Ensenyament pel president de la República Manuel Azaña.

El pla preveia la construcció escalonada d'aquests centres d'ensenyament per a treballadors d'entre quinze i divuit anys perquè cursaren un "Batxillerat abreujat". L'Estat corria amb totes les despeses d'uns cursos mixts, que fomentaven la igualtat entre gèneres, la capacitat crítica i el lliurepensament. L'Institut Obrer de València, instal·lat en l'antic Col·legi dels Jesuïtes, va anar el primer i el que més èxit va tenir.

L'artista Xavier Arenós pren com a element de reflexió dit Institut Obrer per a crear unes altres de les seues tres instal·lacions realitzades expressament per a aquesta mostra:

Franja roja i negra, 2016

Consisteix en una instal·lació composta d'un vídeo, que mostra la cerca d'una franja roja i negra que apareix en una fotografia presa en 1937 per Walter Reuter en l'Institut per a Obrers de València, i una pintura mural –realitzada al tremp– que replica la franja que no va aparèixer després de diversos tastos que van realitzar els restauradors de l'IVAM sobre les restes de l'edifici.

El pintat amb els colors de la CNT del perímetre que comprèn el lucernari de la sala G 6 de l'IVAM s'ha realitzat com un acte de territorialització de l'espai institucional. En els anys de la Guerra Civil, marcar un espai o un vehicle amb els colors cenetistes indicava la seua apropiació col·lectiva i, en cas de detenció pel bàndol franquista, portar algun distintiu amb aquells colors podia implicar la mort.

Dibuixar una estrella de cinc puntes, 2016

Aquesta obra, composta per un conjunt de fotografies i un banc de fusta, va ser realitzada amb la col·laboració dels participants en el taller que va dirigir Xavier Arenós en la facultat de Belles Arts de València i amb l'Institut per a Obrers com a eix vertebrador.

Dibujar una estrella de cinco puntas, 2016. Xavier Arenós

Durant el taller es van dur a terme dues activitats relacionades directament amb l'exposició. La primera va consistir en una fotografia col·lectiva realitzada en una part de l'Institut que va ser derruïda on, usant el cos dels alumnes del taller com a vèrtexs, es va compondre la forma d'un estel de cinc puntes imitant a la qual apareixia en la façana de l'Institut Obrer.

Imagem del *Taller Dibujar una estrella de cinco puntas*, 2016

L'estrela es va traçar amb cordes nuades en la qual cada fragment de corda corresponia a l'altura de cadascun dels alumnes. La segona activitat va consistir en la construcció d'un banc col·lectiu. Cada tauló va ser tallat proporcionalment seguint les mesures personalitzades de les cordes. Amb la unió de tots els taulons es va configurar un banc-estrela de cinc puntes el dibuix de les quals, a diferència del seu referent, va resultar irregular i imperfecte.

***Arc voltaic*, 2016**

Es tracta d'una instal·lació formada per una notícia, un llibre i un pupitre. La notícia va aparèixer en la revista *Crónica* el 7 de febrer del 1937, i informava sobre la inauguració de l'Institut per a Obrers de València. En ella s'explica l'innovador projecte pedagògic i ve il·lustrada per una fotografia on es veu a un grup de futures alumnes posant amb els pupitres del centre. El llibre titulat *La Guerra Civil* està escrit per Hugh Thomas i correspon al primer llibre que es va editar a París –en l'any 1961– per l'editorial Ruedo Ibérico, fundada per exiliats espanyols. El pupitre és una rèplica semblant a aquella que ens mostra la fotografia. El títol *Arc voltaic* es refereix a la descàrrega entre un elèctrode positiu i un de negatiu, és a dir, al hiat entre la notícia que representa l'esperança i el llibre que resumeix el seu final.

Biografia

Xavier Arenós (Vila-real, 1968) viu i treballa a Mataró. És artista visual, co-editor de la revista de projectes artístics *Roulotte* i professor de grau universitari a l'Escola d'Art i Disseny Massana (Barcelona).

Xavier Arenós

El seu treball explora experiències utòpiques del passat que van nàixer amb la voluntat de transformar la societat. Amb la idea d'activar el seu potencial, reinterpreta o reconstrueix críticament, mitjançant tècniques properes al bricolatge, les restes d'aquestes experiències (documents, architectures, o dissenys).

Ha participat en les exposicions: *Entre el mite i l'espant. El mediterrani com a conflicte*. IVAM, València (2016); *Indisposició general. Assaig sobre la fatiga*. Fabra i Coats, Centre d'Art Contemporani, Barcelona (2015); *Estratos*. Galeria Rosa Santos, València (2015); *Futurs abandonats*. Fabra i Coats, Centre d'Art Contemporani, Barcelona (2014). *Modernitat Amagada*. ACM, Casa Capell, Mataró (2013); *Ubi nihil vales, ibi nihil velis*. Galeria Valle Ortí, València (2012); *Casa Comuna*. Ca l'Arenas Centre d'Art, Mataró (2010); *Post-it City*. Espacio Casa de Cultura-La Prensa, Buenos Aires (2010); *L'Àngel exterminador*. BOZAR, Palais de Beaux Arts, Brussel·les (2010); *Canòdrom 00.00.00*. Canòdrom Centre d'Art, Barcelona (2010).